

Maiello, Giuseppe

Calmetova interpretace událostí v Kisiljevu a Medvedje a následující teologický spor

In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca*. V. Dorovský, Ivan (editor).
1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, pp. 37-46

ISBN 80-210-2771-1

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123234>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

CALMETOVA INTERPRETACE UDÁLOSTÍ V KISILJEVU A MEDVEDJE A NÁSLEDUJÍCÍ TEOLOGICKÝ SPOR

Augustin Calmet, jeden z nejznámějších evropských učenců osmnáctého století, se narodil 26. února 1672 v Mesnil-la-Horgne ve východní Francii, v rodině chudých řemeslníků. Rozhodl se vydat na dráhu duchovního, a proto vstupuje jako novic benediktinského řádu do kláštera v opatství Saint-Mansuy v Toul a dále pokračuje ve svých studiích v Saint-Epvre a později v Münsteru, kde se věnuje studiu řečtiny a hebrejštiny. V roce 1696 je vysvěcen na kněze a stává se profesorem filozofie a teologie v Moyennoutier. Počínaje rokem 1710 překračuje pomyslné hranice území východní Francie a Alsaska a začíná navštěvovat knihovny po celé Francii. V roce 1716 se stává převorem v Lay-Saint-Christophe v Lotrinsku. V této době, kdy ho zná už i Ludvík XIV, se jeho pověst vzdělaného vykladače Bible donese až k uším papeže Benedikta XIV. a císařovny Marie Terezie, která nešetří slovy chvály na jeho osobu.

V roce 1718 se stává opatem v Saint-Léopold v Nancy, a konečně roku 1728 je jmenován představeným významného kláštera v Senones ve východní Francii, kde zůstane, přestože mu byl nabízen biskupský úřad, až do konce svého života († 25.12.1757).

Již na počátku období, kdy A. Calmet vyučoval v Moyennoutier, začal pracovat na monumentálním *Literárním komentáři všech knih Starého i Nového zákona*, který později vyšel ve 26 svazcích (Calmet, 1726). Další Calmetovy významné práce představují *Světové dějiny*, napsané v letech 1735–1747, a *Církevní a světské dějiny Lotrinska*, na kterých pracoval až do své smrti.

Avšak Calmetovy práce, které vyvolaly nejvíc polemik a které svým způsobem dosud vzbuzují pozornost badatelů zabývajících se studiem zvyků a obyčejů národů východní Evropy, byly dvě poměrně krátké rozpravy věnované andělům, démonům, duším zemřelých, upírům a vlkodlakům, které však sám jejich autor považoval za díla druhořadého významu.

Obě rozpravy se objevily v době, kdy se v západní Evropě rozpoutala bouřlivá debata o povaze upírů, jejíž ohlasy najdeme i v dobovém tisku, a která byla podněcována zprávami přicházejícími ze střední Evropy a z Balikánu prostřednictvím tamních správců rakouské monarchie.

Jak píše Calmet (1746: 159–160): *V tomto století se již přibližně po šedesát let nabízí našim zrakům na území Uher, Moravy, Slezska a Polska zcela nová podívaná: říká se, že zde lze spatřit osoby zesnulé před mnoha lety či alespoň před mnoha měsíci, které se do světa živých vracejí, mluví, chodí, budí děs ve vesnicích, napadají lidi i zvířata, sají krev svým příbuzným a blízkým, přenášejí na ně nákazu všemožnými chorobami, způsobují jejich smrt a to tak, že není možno jinak se vyhnouti jejich obtížným návštěvám a nepokojům od nich pocházejícím, než že se exhumují jejich těla, ta jsou na kůl naražena, hlava je od těla odříznuta, srdce z těla vyrváno či jsou celá těla spálena. Ti, jež se vracejí, zovou se jménem upíři či vampíři, což znamená pijavice, a vyprávějí se o nich podrobnosti natolik ojedinělé, přesné a opředené tak pravděpodobně znějícími okolnostmi a tolika právně podloženými informacemi, že je téměř nutno přijmouti názor, vžitý v oněch krajích, že tyto bytosti vskutku opouštějí své hroby a působí vše, co se o nich mezi lidmi říká.*

Pokud jde o oblast Balkánu, zde se zájem soustředil především na Srbsko¹, a to po otištění zprávy, kterou vypracoval jistý císařský správní úředník z okresu Gradiška. Hovoří se v ní o události, k níž došlo ve vesnici Kisiljevo a která vyvolala obzvlášť velký rozruch.

Zpráva, uchovávaná ve Státním archivu ve Vídni, je dnes snadno dostupná, protože byla v šedesátých letech 20. století znovu publikována Rudolfem Grenzem v jeho *Zeitschrift zur Ostforschung* (Grenz 1967). Její první zveřejnění je datováno 21. červnem roku 1725. V témže roce byla zpráva reprodukována Michaelem Ranftusem v jeho *Rozpravě o žvýkání zemědělných v hrobech*, ze které čerpal právě Augustin Calmet (Ranftius 1725).

Císařský správní úředník Fromann vypráví, že deset týdnů poté, co zemřel jeden poddaný jménem *Peter Plogojowitz*, který žil ve vesnici Kisiljevo, v okrese Rahm a byl pochován v souladu s tradicemi Rhaetie, došlo k tomu, že ve stejné vesnici zemřelo v průběhu jednoho týdne devět osob, mladých i starých, na následky nemoci, jež trvala pouhých 24 hodin. Tyto osoby veřejně prohlásily – dokud ještě žily, na smrtelné posteli – že výše jmenovaný Plogojowitz je navštívil ve spánku, lehl si na ně a napadl je, přitom jim však zabránil v tom, aby ho uchopily. Obyvatelé Kisiljeva – pokračuje Fromann – byli velmi rozrušení a pravdivost svých tvrzení potvrzovali skutečností, že manželka zemřelého Petera Plogojowitze, poté co

¹ Jedná se o tu část Srbska, která je mnohými, včetně Calmeta, chybně označována za Uhry a která přešla dočasně pod rakouskou správu v roce 1718 po Požarevackém míru.

prohlásila, že ji navštívil její manžel a požádal ji o její opanki, opustila vesnici Kisiljevo a odstěhovala se někam jinam. A poněvadž, jedná-li se o tyto bytosti (kterým se říká upíři), musí být objevena různá znamení – jako např. tělesná schránka nepodléhající rozkladu, neporušená kůže, dorůstající vlasy, vousy a nehty – poddaní se jednomyslně rozhodli otevřít hrob Petera Plogojowitze, aby se přesvědčili, že na jeho těle jsou tato znamení opravdu patrná. Poddaní mimo jiné vyžadují přítomnost popa a samotného císařského úředníka Fromanna. Fromann upřesňuje typickým byrokratickým jazykem, že to zprvu zamítl, vysvětluje jim, že ctihodná Správa by musela být nejprve řádně a ponížene informována a její veletčené mínění by muselo být vyslechnuto. Ale mezitím vesničané trvají na svém a protestují že – zatímco bude probíhat úřední postup císařské byrokracie, – celá vesnice – a šušvalo se, že k něčemu podobnému došlo již v době turecké nadvlády – by mohla být zničena oním tak ničemným duchem. Fromann, aby hájil nejvyšší zájmy veřejného pořádku, se společně s popem z Gradišky vydává do Kisiljeva, aby podrobil zkoumání čerstvě exhumované tělo Petera Plogojowitze. Tvrdí, že po ohledání provedeném s tou nejpečlivější obezřetností neucítil žádný druh typického pachu zemřelých. Tělo, s výjimkou nosu, který, dalo by se říci, upadl, je zcela čerstvé. Vlasy a vousy – a také nehty, potom co ty staré odpadly – opět narostly; stará šedavá kůže se oloupala, ale pod ní se objevila nová svěží pokožka. Obličej, ruce, nohy a celé tělo jsou v takovém stavu, že by nemohly být celistvější ani za života výše uvedeného Plogojowitze. Nikoli bez údivu jsem spatřil čerstvou krev v jeho ústech, která – podle obecného mínění – sála krev osob, jež usmrtila. Aniž by žádali nějaká zvláštní povolení, při pohledu na onu podívanou si venkované opatřují kolík, na jednom konci jej řádně zašpičatí a probodnou jím srdce Petera Plogojowitze. Nejen, že z jeho uší a úst vyřinulo se veliké množství zcela čerstvé krve, ale projevují se i jiné mimořádné znaky (které zde z úcty neuvádím)². Nakonec uzavírá to Fromann podle jejich obvyklé praxe spálili tělo na uhel. Tímto podávám informaci ctihodné Správě a současně chci ponížene a uctivě požádat, aby, pokud byla v této záležitosti učiněna nějaká chyba, nebyl jsem za ni činěn odpovědným já, nýbrž dav, který byl strachy bez sebe.

² Obecně se má za to, že Fromann má na mysli erekci mužského pohlavního údu nebožtíka (srov. Barber 1988:22).

Calmet ke zprávě dodává, že Ranftius cituje mnoho jiných autorů, kteří psali o stejném tématu, a především Rzeczyńskiego, autora *Dějin přírodních zvláštností v polských královstvích* (1721)³.

Reflektory veřejného mínění v severozápadní Evropě zaměřené na upíry a nepřímo i na rakouské Srbsko však nazhavlila jiná událost, o níž Calmet také částečně informoval, a to na základě článku v „*Graneur Hollandais*“ a dopisu, který přímo jemu zaslal jeden polní pomocník Karla Alexandra Viremberského, jenž byl v té době správcem Srbska pověřeným Císařskou válečnou radou a vídeňským dvorem (srov. Calmet 1746: 174–175; 181–182).

Ranftius se v novém německém vydání své rozpravy již zmiňuje o tom, že *dokonce i ženy začaly hovořit o upírech* nebo že *na posledním velikonocním veletrhu v Lipsku nebylo možno vejít do knihkupectví, aniž byste tam nespátřili něco o vysávacích krve*. Ranftius musel mít na mysli Lipský veletrh z roku 1733, vzhledem k tomu, že nová německá verze jeho rozpravy vyšla v roce 1734 a k takzvaným *událostem v Medvedje* došlo v letech 1731–1732.

Ve skutečnosti se jednalo o sled dvou epizod, z nichž ta první sahá pravděpodobně až do doby o pět let dříve, avšak nebyla v evropských hlavních městech nikterak zaregistrována a byla později rekonstruována pouze na základě šetření provedeného v roce 1732.

Příběh začíná smrtí jednoho vojáka, v historických pramenech uváděného pod jménem *Arnold Paole*, který si zlomil vaz pádem z žebříčku se senem.⁴ *Paole* vyprávěl, že se na svých vojenských cestách stal obětí upíra, ale že si myslí, že se osvobodil od veškerých následků onoho neblahého setkání pojidáním hlíny z hrobu jiného ne-zemřelého a třením svého těla jeho krví. I přes tato bezpečnostní opatření si obyvatelé vesnice Medvedje začali stěžovat na noční návštěvy *Arnolda Paoleho*, které začaly po uplynutí asi dvaceti či třiceti dní od jeho smrti, a prohlašovali, že *Paole* zavinil smrt dalších čtyř osob. Místní úřady daly svolení k exhumaci vojákovy těla čtyřicet dní po jeho smrti. Byly na něm zjištěny charakteristické znaky – perfektně zachovalý stav, krev vytékající z očí, uší a z nosu, rostoucí nehty –, je prohlášen za *arciupíra* a je mu zaražen kolík do srdce. Zesnulý *Paole* vykřikne a z těla se mu řine velké množství krve. Poté je jeho tělo spáleno

³ Seznam nejstarší literatury o upírech ve střední Evropě předložil v českém jazyce Frank Wollmann (1922:47-55).

⁴ Od této chvíle až do konce referátu se budu držet rekonstrukce Tonyho Faivre (1962: 49 n.), která je detailnější než ta Calmetova.

a pro jistotu jsou spálena i těla jeho čtyř obětí. Do Medvedje se vrací klid a mír. Když ale v roce 1731 vypuknou další případy upírství, obrátí se obyvatelé vesnice na rakouské úřady, které k nim vyšlou obvodního lékaře působícího v oné oblasti, původem z Vídně, jistého Gläsera, který do Medvedje přijíždí 12. prosince roku 1731. V Gläserově zprávě, uveřejněné roku 1733 se již nemluví o mrtvolách, ale přímo o upírech: podle něho jich prý v Medvedje bylo dokonce 13. Rakušané hbitě jmenují komisi, které předsedá úřední lékař Johannes Flückibger, který přijíždí na místo 7. ledna 1732 a během 19 dní již odesílá do Bělehradu podrobnou zprávu, jež je ještě téhož roku vydaná v Norimberku pod názvem *Visum et Repertum* (viděno a odhaleno, překl. Sturm-Völker 1968).

Nedostává se mi prostor na to, abych zde třeba jen v hrubých rysech načrtl zprávu vypracovanou třemi úředními rakouskými lékaři, rád bych však zdůraznil, že svědectví *Visum et Repertum* bylo zdrojem rozpoutání vášnivé debaty o upírech, kterou jsem zmínil již výše. Okamžitě po jeho vydání zakotvil výraz upír (*vampyre, wampyre*) v běžném evropském slovníku. Norimberský *Commercium Litterarium* věnuje problematice upírů 18 článků, od března do září roku 1732, stejného rozsahu jsou příspěvky do britského *London Journal* a do holandského *Le Glaneur historique*, který byl hodně čten také ve Francii. Okamžitě jsou vnímány metaforické možnosti tohoto výrazu. 20. května 1732 např. londýnský *Craftsman* mluví o *political wampyres*, čímž mluví vládní ministři, kteří by nejraději vysáli krev z lidu. A tento seznam by mohl pokračovat do nekonečna, vzhledem k tomu, jak často je toto slovo dodnes používáno.

Otázka upírů v Medvedje okamžitě nabývá politických a teologických rozměrů, takže již v únoru 1732 francouzský velvyslanec ve Vídni, pan de Bussy zasílá kopie Gläserovy a Flückingerovy zprávy pařížskému dvoru. Pruský král Friedrich Vilém I. si opatřuje kopii Flückingerovy zprávy a předává ji Pruské vědecké společnosti, která téměř obratem vypracuje zprávu, v níž se tvrdí, že se jedná o pověry.

Právě v této atmosféře se Calmet rozhodne vytáhnout do boje, ve zbroji vzdělaného a učeného katolika, aby na problém zaútočil ze všech možných hledisek, která tehdejší věda a teologie umožňovaly.

Jeho první zpráva, věnovaná *Zjevení andělů, ďáblů a duší zemřelých* je hloubkový rozbor biblických testů, v němž jsou uvedeny veškeré citace, ve kterých je zmínka o zjevení nadpřirozených bytostí, rozdělených na ty, jež jsou původu božského a na ty pocházející od ďábla. Kromě toho zde nechybí odkazy na názory, které ohledně tohoto tématu najdeme u židů, muslimů, „pohanských“ národů antických (Egyptané, Řekové a Římané),

„barbarských“, a dokonce i žijících v Calmetově době (Laponci). Přímou na základě svědectví převzatých ze svatých knih křesťanského náboženství dochází Calmet k přesvědčení, že *magie, kouzla, čarodějnictví, věštění, výklad snů, věštecká znamení, orákula a magické figurky, které předpovídají budoucnost, jsou zcela skutečné věci, jelikož Pán je přísně odsuzuje a chce, aby byli smrtí ztrestáni všichni, kdo je provozují* (Calmet 1946: 18). Mimo to kritizuje skeptiky, obviňuje je z přílišné lenosti a z toho, že se nechťejí „vážně problému věnovat a pátrat po příčinách“ magie a nadpřirozených jevů (*op. cit.:* 25). *Je mnohem snažší vše popřít, prohlašuje Calmet, než podrobit fakta a okolnosti vážnému zkoumání* (*ibid.*).

Calmet jako dobrý katolík samozřejmě věří na fyzickou a osobní existenci d'ábla a připouští, že d'ábel může někdy stát v pozadí některých nadpřirozených jevů a zjevení, ovšem upozorňuje na to, že jeho zásah je mnohem méně častý než se obecně věří (*Op. cit.:* 27). O povaze d'ábla si mimo to dovolí polemizovat i se sv. Augustinem, jelikož ho každopádně považuje za zdroj mnohem relativnějšího významu v poměru k jasně a přímo předaným znamením, která nám *Bůh vyjeví prostřednictvím svých andělů a proroků a která jsou vždy neklamná a jistá* (*op. cit.:* 39). D'ábel může volně působit především mezi těmi národy, které dosud nebyly osvíceny *světlem Evangelia*, především pomocí šíření bludu, na němž prý často byly založeny starověké věštby, jak nám odhalují Apoštolští otcové kteří byli *blízcí dobám, kdy ještě žili věštci* (*op. cit.:* 41).

Větší hodnotu prý mají nadpřirozené skutky uskutečněné řeholníky. Calmet říká, že se osobně seznámil s jedním dobrým mnichem schopným levitovat (*op. cit.:* 53), nebo že věří tomu, že by se sv. Kristina mohla vrátit v doprovodu andělů do světa živých se svolením Boha, jehož navštívila po své posmrtné cestě peklem, očistcem a rájem (*op.cit.:* 54). Boží svolení by tak podle Calmeta bylo pro nebožtíky jedinou podmínkou pro návrat do života, jak to také stanovují některé výnosy ze Sorbonny, jím citované, z nichž poslední je datován 23. lednem roku 1724⁵ (*op. cit.:* 67).

Totéž platí i pro přízraky a duchy. Pokud jsou jejich zjevení, včetně těch, ke kterým dojde ve snu, *historicky doložená*, čili jsou potvrzena zbožnými muži a katolickými texty, je tedy možné na ně věřit, vzhledem k nepřebernému množství existujících vyprávění. Avšak jelikož podle Calmeta má být každé zjevení studováno zvláštním a individuálním způso-

⁵ *Výnos: Nos respondemus vestrá petitioni, animas defunctorum, seu divina virtute, ordinatione, aut permissione interdum ad vivos redire exploratum esse.*

bem, zkoumá je případ od případu, a posuzuje stupeň jejich věrohodnosti podle zdroje, ze kterého pocházejí (*op.cit.*: 98n.).

Calmet si tímto způsobem připravuje půdu pro svůj soud o upírech a vlkodlacích, kteří jsou společně s osobami exkomunikovanými z církve předmětem jeho druhé rozpravy. Již z toho, co bylo dosud řečeno, by mělo jasně vyplývat, že Calmet nemůže věřit na upíry. Úvodem vylučuje předpoklad, že by se mohlo jednat o bytosti božské či andělské, vzhledem ke všemu zlu, které působí lidem a ani ostatní vysvětlení, která se v té době nabízela ohledně povahy upírů, nejsou pro Calmeta dostatečná.

Hlavní vysvětlení, *vědecké* povahy, které považovalo upíry za osoby pohřbené v důsledku jejich toliko zdánlivé smrti, podrobil Calmet nemilosrdné kritice. Studiu těchto případů Calmet věnuje několik popisných kapitol bohatě prokládaných příklady, které dokazují, že živé osoby bývaly dosti často prohlášeny za mrtvé a na základě toho předčasně pohřbeny (*op.cit.*: 218n.). Zmínění upíří ovšem často vstávali po mnoha dnech z kumulů navršené hlíny, které nechávali neporušené a právě v tom spočívá ona *nejvyšší obtížnost*, s níž by je bylo možné spojovat s těmito osobami pohřbenými *zaživa* (*op.cit.*: 232), vzhledem k tomu, že se jedná o jevy, které odporují fyzikálním zákonům, a tudíž je tento názor neudržitelný.

Ještě méně vědecká byla teze těch, kteří věřili, že v Srbsku, na Moravě a ve Slezsku mohou mrtví oživnout kvůli *špatné kvalitě potravy*, kterou národy zde žijící konzumují. Calmet tuto teorii s klidem smete se stolu jakožto: *zcela jasnou báhorkou, založenou toliko na směšných předsudcích* (*op.cit.*: 225).

Poslední vysvětlení teologické povahy, které spatřovalo v krátkodobém oživení zásah démona, díky němuž se těla ztenčí natolik, aby mohla překonat bariéru nánosu hlíny, který odděloval mrtvolu od světa živých, byla rovněž nepřijatelná, jelikož pokud je na jedné straně podle Calmeta pravda, že Bůh umožňuje ďáblu konat zázraky, je to on sám, kdo na straně druhé upozorňuje na skutečnost, že Bůh by Satanovi nikdy nedovolil, aby natropil tolik zla (*op.cit.*: 246).

Kromě toho, pokud žádný ze srbských upírů nikdy nevyprávěl o věcech z jiného světa, čili o existenci *ráje, očistce a pekla*, tak jako to činili jiní vzkříšení, které Calmet cituje, je to jen další důkaz toho, že vše, co se o upírech povídá, nemůže být ničím jiným než *báhorkou a chimérou* (*op.cit.*: 242).

Calmet tvrdí, že provedl osobní bádání ohledně vyprávěných událostí a že se mu v žádném případě nepodařilo získat uspokojivé důkazy toho, že by ony nešťastné události, k nimž došlo, mohly být s jistotou přisuzovány

návratu mrtvého ze záhroblí (*op. cit.*: 244). Také skutečnost, že mrtvá těla objevená v hrobech jevila dosud známky života, jako je růst nehtů a vlasů, růžová barva pokožky, atd., což jsou typické *příznaky* při exhumaci upírů, nemá pro Calmeta žádný zvláštní význam, jelikož se jedná o přírodní jevy, které v té době byly medicíně již známy a před ním je podrobně analyzoval Ranftius v souvislosti s tzv. *nachzehrer* známými z germánské lidové tradice (*ibid.*).⁶

I přes takovýto skeptický postoj vstoupil Calmet do dějin jakožto tmář a důvěřivec. Sám přitom svůj postoj ještě více ozřejmil tím, že vydal revidované vydání *Rozprav*, které mělo rozmetat bojový šik kritiky, jež se na něj valila z více stran (Calmet 1751). K jeho škodě se však kritika, a to nejen v průběhu osmnáctého století, téměř výlučně odvolávala na první vydání a zapomínala, že učený benediktin ve druhém vydání z roku 1751 mnohé své úvahy ještě více objasnil a dokázal přitom značnou dávku sebekritičnosti (srov. Minerva 1990: 126). Bezpochyby je jeho pracovní metoda částečně zodpovědná za dvojznačné vyznění textu, protože zpočátku uvádí běžné verze událostí a nejrozšířenější názory na téma upírů a teprve následovně se věnuje jejich kritické demolici. Ale toto byla pracovní metoda příznačná pro 17. století, která mimo jiné umožňovala vzdělavcům publikovat v průběhu několika málo let velice rozsáhlá díla. Kromě toho se nedá vyloučit, že mnozí kritici, především Calmetovi současníci, pravděpodobně zcela opomenuli teologickou část jeho *Rozprav* a čerpali pouze z té části jeho zpráv, která je bohatá na folkloristický materiál a vztahuje se k přihodivším se událostem.

Skutečnost, že Calmet nepojal příliš rozvláčně učené popisy a citáty, zabránila tomu, aby byl zařazen do seznamu oficiálních skeptiků katolické církve, která po počátečním období váhání již kolem poloviny 18. století v plně racionálním duchu likvidovala víru na upíry coby výplod lidské představivosti. Sám tehdejší papež, Benedikt XIV., učinil ve druhém vydání svého díla o blahověčení a svatověčení skeptickou poznámku o upírech, když prohlásil, že víra na tyto bytosti: *dosud postrádá jasně důkazy a tudíž je všemi rozumnějšími osobami považována za šalebné přeludy fantazie*“ (Lambertini 1749: 323–324).

V Rakousku nakonec císařovna Marie Terezie, unavená všemi polemikami ohledně postoje, který je třeba zaujmout v případech odkrytí a pro-

⁶ Přesný popis chování mrtvých těl založený na moderních poznatcích lékařské vědy, který se v mnohém podobá popisu Ranftiusově, podal v nedávné době Paul Barber (1988).

bodnutí upířích těl, ke kterým v jejich slovanských državách docházelo stále velmi často, a v duchu své centralistické a absolutistické politiky vydává 1. března roku 1755 výnos, ve kterém odebírá církevním autoritám jurisdikci nad případy předpokládaného upírství (ital. překl. Petoia 1991: 168–169).

Kromě toho bude Calmet označen encyklopedisty za příklad pověřivého ducha. U hesla *vampires* v *Encyclopédie* skutečně najdeme, že: *Calmet napsal na toto téma dílo, o němž bychom nevěřili, že by byl něčeho takového schopen, ale které slouží jako důkaz toho, nakolik je duch lidský náchylný k pověřivosti.*

A přece byl sám Voltaire Calmetovým hostem v Senones roku 1754 a dokonce zde nosil i krucifix. Jednalo se však o Voltairův trik, který on sám považoval, jak v oné době píše vévodkyni z Gothy, za *válečnou lest dosti dobrou na to, aby se člověk přiblížil svým vlastním nepřátelům a hledal proti nim vhodnou artilerii.* (srov. Introigne 1997: 129).

Pověst tmáře, kterou si Calmet vysloužil publikováním *Rozprav* o upírech, ho provázela i po smrti, jeho hrob byl dokonce znesvěcen a zničen v době Francouzské revoluce. Nicméně, roku 1873 byly jeho tělesné ostatky exhumovány neméně fanatickými farníky, kteří je uložili do honosného pomníku farního kostela v Senones, kde spočívají dosud.

Literatura:

- BARBER, Paul, 1988. *Vampires, burial and death*, New Haven-London, Yale University Press.
- CALMET, Augustin, 1726. *Commentaire littéral sur tout les livre de l'Ancien et du Nouveau Testament*, Paris, Pierre Emery.
- CALMET, Augustin, 1746. *Dissertations sur les apparitions des anges, des démons et des esprits, et sur les revenans et vampires de Hongrie, de Bohême, de Moravie et de Silésie*, Paris, Debure [2.ed.1749. It.překl. *Dissertazioni sopra le apparizioni de' spiriti e sopra i vampiri, o i redivivi d'Ungheria, di Moravia ec.*, Venezia, Simone Occhi, 1756].
- CALMET, Augustin, 1751. *Traité sur les Apparitions des esprits et sur les vampires ou les revenans de Hongrie, de Moravie, etc.*, Paris, Debure.
- FAIVRE, Tony, 1962. *Les Vampires. Essai historique, critique et littéraire*, Paris, Losfeld.
- GRENZ, Rudolf, 1967. „Archäologische Vampirbefunde aus dem Westslavischen Siedlungsgebiet“, *Zeitschrift zur Ostforschung*, 16/2, str. 255–165.
- INTROIGNE, Massimo, 1997. *La stirpe di Dracula*. Milano, Mondadori.

- LAMBERTINI, Prospero (Benedikt XIV). 1749. *De servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*, Roma.
- MINERVA, Nadia, 1990. *Il Diavolo. Eclissi e metamorfosi nel secolo dei lumi. Da Asmodeo a Belzebù*, Ravenna, Longo.
- PETOIA, Erberto, 1991, *Vampiri e lupi mannari*, Roma, Newton Compton
- RANFTIUS, Michael, 1725. *Dissertatio historico-critica de masticatione mortuorum in tumulis*, Lipsia [něm.překl. *Tractat von dem Kauen und Schmatzen der Todten in Grabern*, Leipzig, Teubner, 1734].
- RZĄCZYŃSKI, Gabriel, 1721. *Historia Naturalis Curiosa Regni Poloniae*, Sandoměř.
- STURM, Dieter – VÖLKER, Klaus, 1968. *Von denen Vampiren oder Menschensaugern*, München, Carl Hanser Verlag.
- WOLLMAN, Frank, 1922. Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské, *Národopisný věstník československý*, XV/1, str.1–58.